

Recenzje

**Teresa Pojmańska, Katarzyna Niewiadomska, Anna Okulewicz:
Robaki pasożytnicze w ekosystemach wodnych i lądowych, Warszawa 2005,
Instytut Parazytologii im. W. Stefańskiego PAN, 126 s., 107 rys.,
ISBN 83-922755-0-0**

Parazytologiczną bibliografię wzbogaciła ostatnio starannie wydana w niebieskich okładkach książka pt. *Robaki pasożytnicze w ekosystemach wodnych i lądowych* autorstwa znanych helmintologów Teresy Pojmańskiej, Katarzyny Niewiadomskiej z Instytutu Parazytologii im. W. Stefańskiego PAN w Warszawie oraz Anny Okulewicz — Zakład Parazytologii Uniwersytetu Wrocławskiego. Ekologiczno-parazytologiczny charakter tej cennej publikacji potwierdzają sponsorzy druku: Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie oraz Instytut Parazytologii.

Książka obejmująca 125 stron składa się z trzech zasadniczych rozdziałów:

— Pasożytnictwo jako jedna z form związków między żywymi organizmami

— Przegląd systematyczny pasożytniczych robaków (zlokalizowanych w trzech typach: Platyhelminthes, Nematoda i Acanthocephala)

— Rola pasożytów w ekosystemie.

Wprowadzeniem do tej merytorycznej części jest klarowny, jednostronicowy Wstęp, w którym różnorodność pasożytów zlokalizowano w naszym wspólnym przyrodniczym świecie. Pod takim bowiem przyjaznym pasożytom tytułem „Their and Our World” odbywał się już V Międzynarodowy Kongres Parazytologiczny (ICOPA V) w Toronto w 1982 roku. Dlatego książka adresowana jest do „odbiorców o różnym poziomie wykształcenia”, ale „otwartych umysłach, ciekawych otaczającego ich świata przyrody”. Mniej przekonująca wydaje się historyczna argumentacja uzasadniająca odpowiedź na pytanie „Dlaczego wybrałyśmy nazwę: robaki?” Osobiście preferuję współczesny spolszczony termin „helminy” i dzielim — jako współautor *Słownika Parazytologicznego* (pod redakcją J. Złotorzyckiej 1998) — opinię, że nazwa „robaki” jest przestarzała. Skoro nie ma ona znaczenia taksonomicznego, czy warto ją popularyzować określając nieprecyzyjnie płazińce i obleńce, nawet w sytuacji,

gdy czynią to inni, np. cytowany Muller R. 2002. *Worms and Human Disease*. Sec. Ed. CABI Publishing, London, New York.

Potoczność „robaków” w tytule jest zważona w odniesieniu do wysokiego naukowego poziomu treści książki prezentującej i propagującej współczesne badania ekologiczne w parazytologii. W pierwszym rozdziale szczegółowo scharakteryzowano występujące w przyrodzie rodzaje związków między organizmami, ze szczególnym podkreśleniem pasożytnictwa jako specyficznej, ważnej i częstej — w zrównoważonych ekosystemach — interakcji międzygatunkowej. Omówiono przystępnie trudną terminologię związaną z pasożytnictwem, rodzaje pasożytnictwa i adaptacje pasożytów. Na szczególne wyróżnienie zasługuje jednak dopasowanie ekologicznej terminologii do nazewnictwa i kontekstów parazytologicznych

W obszernym, liczącym prawie 90 stron, przeglądzie systematycznym płazińców (tasiemce i przywry) oraz obleńców (nicienie i kolcogłowy) zamieszczono opisy morfologiczne poszczególnych grup pasożytów, cykle rozwojowe wybranych gatunków helmintów, których żywicieli reprezentują zróżnicowane środowiska życia (lądowe, wodne lub wodno-lądowe). Ich biologię i ekologię zilustrowano na prawie 100 rycinach. Ujednolicone są w większości oryginalne, opracowane na podstawie starannie dobranej literatury, schematy przywr i tasiemców. Z punktu widzenia czytelników — nauczycieli akademickich i studentów biologów, a także innych przyrodników, ważne są aktualne dane systematyczne oraz faunistyczne. Uwzględniono bowiem całość polskiego piśmiennictwa (do końca 2004 roku) dotyczącą występowania i liczebności poszczególnych gatunków, które przygotowano dla *Fauna Europaea*. Zastosowano — przyjęte tamże pełne (polskie zwyczajowe i łacińskie) nazwy znanych gatunków helmintów, np. tasiemiec karłowaty *Rodentolepis nana* (von Siebold, 1852). Uwzględ-

dniono informacje o nowych badaniach z parazytologii faunistycznej, systematycznej, np. opisy nowych gatunków pasożytów u pospolitych żywicieli jak włosogłówka *Trichuris felii* u kretów w Hiszpanii — Rias i Casanova, 2004, czy opanowujących nowych żywicieli (azjatycki nicień *Ashworthius sidemi* u krajowych przeżuwaczy — Dróżdż i wsp. 2003).

Ostatni rozdział poświęcony roli pasożytów w ekosystemach, zawiera ogólne informacje o ekosystemach, biotopach, biocenozach i występujących w nich zgrupowaniach pasożytniczych. W rozważaniach na temat żywicieli jako środowiska życia pasożytów, wzajemnych oddziaływaniach w regulacji liczebności populacji helmintów i żywicieli wykorzystano i uaktualniono pionierskie w ekologii parazytologicznej (cytowane w zachodniej literaturze) prace profesora Wincentego Wiśniewskiego — nestora warszawskiej szkoły parazytologii ogólnej i mistrza profesor Katarzyny Niewiadomskiej. Ich

prace cytowane są w wyselekcjonowanych Materiałach źródłowych. Publikacje, do których warto zajrzeć to kilkanaście polecanych przez autorów monograficznych pozycji dotyczących fauny helmintologicznej.

Książeczkę kończą ogólne i syntetyczne rozważania wpływu człowieka i jego gospodarki na skomplikowane powiązania w układach pasożyt-żywiciel, które są przedmiotem współczesnych badań parazytologicznych w kontekście szeroko rozumianej ochrony środowiska człowieka. Z pełnym przekonaniem potwierdzam wartość tego krótkiego kompendium wiedzy helmintologicznej jako niezbędnej w kształceniu także umiejętności i ekologicznych postaw studentów na uniwersyteckich kierunkach przyrodniczych i nie tylko.

Elżbieta Lonc
Zakład Parazytologii
Instytut Genetyki i Mikrobiologii
Uniwersytet Wrocławski